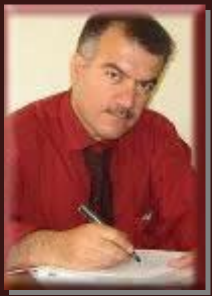

مەجید حەمە فەرەج

راگەیاندن لە سێبەری جیهانگیریدا

راگەیاندن و جیهانگیری لە گەیاندن بەرهەم هێناندا تەواوکەری یەکترن، تائێستاش جیهانگیری جێگای گفتوگۆی چڕوو بەردەوامەو بیروراکان دابەش بوون لە نێوان دووجەمسەری سەرەکی. جەم سەری یەکەم دەڵێن چارەسەری تەواوی کێشەکانی ئەم چەرخەن لەو کۆسپ و ڕێگرو تەگەرانەی لەبەردەم بەرەو پێش چوون و گەشەکردنی گەلاندایە، دووەم لە دژی دەوەستن وای دەبینن هۆکاری سەرەکیە لە ئیش و ئازارەکانی مرۆڤایەتی لە کێشە ناخۆش و شەڕوو کۆسپ و تەگەرەکان لەبەردەم پێشکەوتنی ولاٌتان و گەلانی جیهاندا دروست کردووە. ئەم دیاردەیە دیاردەیەکی مێژوویی یەو نویٚ نیە، جیهانگیری ئەمڕۆ بەدەردەکەویٚ لە سروشتی سەرمایەداری و سستەمەکانی، جیهانگیری لیپریالیزمە ئەمەش دەسەلاٌتی سەرمایەدارە. لەڕێگای کۆمپانیا سنوربەزێنەکان بەدوای قازانج و ئیستخلال کردنی مرۆڤدا دەگەڕیٚ. ڕوخسارو دیاردەو د ە رکەوتەکانی جیهانگیری (ئابوری — سیاسی — رۆشنبیری و راگەیاندن) نمایشی دەسەلاٌتی خۆی دەکات.

جیهانگیری راگەیاندن ئەو کردەیە جیهان دەگۆڕیٚ بۆیەك کێڵگەی بەرهەمهێنان و بازاڕی بەرهەمهێنی راگەیاندن لەلایەن دەسەلاٌتی راگەیاندنە فرەڕەگەزەکان، بە مەبەستو ئاما نجی دروستکردنی رایەکی گشتی جیهان. شان بەشانی جیهانگیری بڕوات و پێوەرەکانی بیروراکان و شێوازی قبولٌ بکات و کۆسپەکانی بەردەمی نەهێڵێت .

لەم کاتەشدا نە هەوالٌ و نە بەرنامەی ناوخۆی رۆلی نامێنیٚ نە لەبەرهەم هێنان بازاڕدا. ئەوەشمان لەبیر نەچیٚ جیهانگیری ڕۆشنبیریش کە جیهانگیری ئابوری و سیاسیە کاریگەری نزیك بوونەوەی رۆشنبیری گەلان و بەهاکانی دەسڕێتەوەو وە چەندەها خو ڕەوشتی تاك و کۆ بلاٌو دەکاتەوە.

وەتێکەلاٌوبوونی شۆڕشی تەکنەلۆجیاو گەیاندن لەگەلٌ بەشە سەرەکیەکانی ئابوری جیهان لە گەیاندن و ئالٌ و گۆڕی بەرهەمهێناندا لەلایەك. گەیاندن و راگەیاندن وەك گۆڕە پانێك بۆ سەرمایەگوزاری و بەرهەمهێن لەلایەکی تر. بۆ چاندنی پێکهاتە ئایدۆلۆجیاکەی جیهانگیری نویٚ بۆ بەڕێەوچوونی شەڕە سیاسی و ئابوری یەکانی شێوازێکی نەرم و نیانانە بۆ بەزاندنی سنورەکان و دا پۆشینی ولاٌتان بەبیٚ پەرچە کردار.

راگەیاندن شوێن و ڕۆڵی خۆی هەیە:

راگەیاندن توخمێکی سەرەکیە لە پێکهاتەکانی جیهانگیری تەنها گۆڕەپانێکی گەورە نیە بۆسەرمایەو وەبەرهێن, بەڵك و خێرایییەکانی بێ هاوتایە لە بلاّوبوونەوەو گەشەکردن ئەمەش دوو ڕۆڵی گەورەن لەسەرکەوتن و شکستەکانی جیهانگیری ، ڕاگەیاند توخمێکی بنەڕەتیە لە توخمەکانی گەشەی کۆمەلاّیەتی لە پالْ خێزان و قوتابخانەو زانکۆو حزبەکان و .....هتد.

راگەیاندن یەکێکە لە توخمە کاریگەرەکانی دروست بوونی رای گشیتی, کاریگەری لە بلاّوبونەوەی بیروڕاو زانست. هۆکارێکە بۆ بلاّوبوونەوەیەکی خێراو فراوان و شێوازی جۆراو جۆری لە خۆگرتووە(تەلەفزیۆن و ئەنتەرنێت و ڕادیۆو ڕۆژنامەو بلاّوکراوەو گۆڤار و سینەما و شانۆو پەرتوك ......هتد) ئەمڕۆ بۆتە بەهێزترین توخمی گەشەکردنی کۆمەلاّیەتی بۆکاریگەری لەسەر بیروبۆچونەکانی خەڵك و پیۆەرەکانیان، ئەمەش دابوونەریتەکان راست دەکاتەوە خۆگونجاندن و گۆران, لە شێوازا و مرۆڤەکان دا بەرجەستە دەکات دەیانکاتە گیانێکی زیندوو بۆ راگەیاندن.

لە ڕاستیدا بەکارهێنانی ئەو گۆڕەپانە فراوانەی راگەیاندن سەرنجمان رادەکێشێ بۆ ئەەوی ڕۆڵی کەم نەکەینەوە تەنها, لە گواستنەوەی, هەوالْ و ڕوپێوی ڕووداوەکان و پێشکەش کردنی زانیاری و بیروڕاکان لەسەر کێشە سیاسی و ئابوری و کۆمەلاّیەتیەکان بۆ جەماوەر. بۆیە راگەیاندن لە گواستنەوەی ڕووداوە وە گۆڕاوە بۆ دروستکەری ڕووداو , بۆتە نیوەی شەڕەکان زۆر ترسناکترە لە میکانیزمی سەربازی. دەڵێن شەڕ ترسناکترنیە لەو فیتنەیەی راگەیاندن دروستی دەکات .

راگەیاندنی ئەمڕۆ توخمێکی بێلایەن نیە. هەروەك پێویست بوو بابەتیانە نمایشی خۆی بکات وەبەکاهرێنانی لەم جەرخەدا بێ مەلاّمەت نیەو ناوەرۆکێکی ئیۆلۆجی و ئاراستەیەکی سیاسی و دووربینیەکی کۆمەلاّیەتی لەخۆ دەگرێ و کۆمەڵێ لە ئاما نجەکانی بەرز رادەگرێ لە پێناویدا تێدەکۆشێ بۆ چاندنیان .

ئەو توخمانەی ئەمڕۆ زاڵن بەسەر راگەیاندندا – تەکنەلۆجیا – زانیاری- تمویل کردن: ئەوەی دەیەوێ لە هەوالْ زانیاری پێشبینیەکان و بیروڕایی بلاّوی دەکاتەوە پاشانیش دەتوانی پڕو پاگەندە بۆ بەرهەمە ڕشنبیریەکەی زمانەکەی ئایدۆلۆجیاکەی سیاسەتەکەی بەرژەوەندیەکانی ئە نجام بدات.

راگەیاندنی نێودەڵەتی ئەمڕۆ لە سێبەری جیهانگیریدا راگەیاندنێکە بەیەك ئاراستە دەڕوات و دەگاتە لامان بەشێوەیەکی نەرم سنورەکا نمان دەبەزێنیت و ڕۆشبیریەکەمان دەبڕێت مەرج نیە بە هێزمان بکات, زۆرجار ڕووبە ڕوو بونەوە ڕوودەدات.

لەڕووی سیاسیشەوە ئەمەریکاو هاوپە یمانەکانی ولاّتە پیشەسازیە گەورەکان وولاّتانی کۆمەك بەخش ئەمڕۆ سەربەخۆی سیاسی زۆر لە وولاّتانی جیهانیان بە زاندووە بە تاییەتی ناوچەکەی ئێمە ڕەنگە عێراق تاییەت مەندیەکی خۆی هەبێ، چونکە شێوازی شەڕیشی بۆ گێڕایە بەر لەم بوارەدا لەگەڵ ئەوەش پالّە پەستۆیەکی راگەیاندنی گەورە لە جیهانداو لە ناوچەی ئیمە بەرێوە دەچێ بۆ گەمارۆدانی ناوچەکەو گونجاندنی لەگەڵ پلانی ئەمەریکاو هاوپە یمانەکانی.

زۆر لە ڕۆشنبیری سیاسیمان وەك گەلی كوردستان بەتایبەتی و گەلانی ناوچەكە بەگشتی لەژێر پاڵپەستۆو كاریگەری راگەیاندنی ولاّتە زلهێزەكاندایە ئێمەوەك گەلی كورد پیرۆزی هێزی پێشمەرگە — مافی چارەی خۆنوسین و دەوڵەتی سەربەخۆ — كێشەی كەركوك سەربەخۆیی بڕیاردانی سیاسی و ئابوری و كۆمەلاّیەتی.
ئەمانە لەڕۆشنبیری سیاسیماندا جێگیربوون وە كڕین و فرۆشتنی بێناكرێ بەلاّم ئەو ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیری ئەمڕۆ ئەمەریكا كاری بۆ دەكات لەوازبوون و سڕینەوەی ئەم ڕۆشنبیریە لای تاكەكان زۆرجار لەلای حزب و گروپەكان
كێشەی كەركوك وەڕۆڵی وتەبێژ و راگەیاندنەكانی كۆشكی سپی و ئەمەریكاو بەریتانیا و وولاّتانی تری هاوپەیمانیان لەناوچەكەو جیهان نەك یاریدەدەری پەیڕەوێكی دیموكراسیانەو مافی زۆرینە نیە بەڵك و زۆرجار لە پێناون پاراستنی بەرژەوەندیەكانیان مافی ڕەوای گەلەكەمان پێشێل دەكەن وەهێڵی سور بۆسەركردایەتی سیاسی و بزوتنەوە نیشتیمانی و ڕزگاریخوازەكەی دادەنێن .زۆرجار كاریگەری راگەیاندن و ڕۆشنبیری جیهانگیری كە ئەمڕۆ ئەمەریكا هێزو توانای ناو ئەم دیاردەیەیە , لەسەر تاكەكانی كۆمەڵ بۆ كەمكردنەوەی تواناكانی لاوازكردنی گیانی بەرگری و كاریگەری دەروونی وای لێدەكات لە گیانی كاری بەكۆمەڵ دووری دەخاتەوە وە ڕاڕایی و دوودڵی لە تێكۆشان لەبەرگری لە دەستكەوتە نیشتیمانیەكان لەدوور خستنەوەی لاوان لە و خەم و مەینەتیە راستەقینانەی هەیانە بۆیە خۆپیشاندانە بەبەكۆمەڵەكانی خەڵكی كوردستان و یەكێتی راگیشتی حزب و جەماوەر جۆرێك لە زیندوكردنەوەی ڕۆشنبیری سیاسیان لەو لاوازی یەی تێیدایە. زۆر گرنگە ئەم یەك هەڵویستیەو ئەم كارە بە كۆمەلاّنە پەرەپێیدەین بەزیندووی رای بگرین.
شێوازە جۆراوجۆرەكانی راگەیاندنی جیهانگیری گیانی بەكاربەر خۆش گوزەرانی بەهێزدەكات لەبەرئەوەی زیادبوونی بەرهەم پێویستی بەكاربەر هەیە وەئەمەش قازانجی زیاتری بۆ دەستەبەر دەكات لە پێناو ئەمەشدا راگەیاندنە جۆراوجۆرەكان بەدرێژایی شەو ڕۆژ ڕیكلام و پڕوپاگەندە بلاّودەكەنەوە بۆ تێركردنی ئارەزوەكانی خەڵك بۆ كڕینی شتی نوێ بۆ بەرهەمەكان
لەناو ئەم جۆرە كەش و هەواو راگەیاندنەدا گۆڕان لەتوانا ی تاكەكاندا ڕوو دەدات بەرامبەر ئەو خۆشیەی لە شتەنوێ كان وەری دەگرێ وە تاكەكان بەدوای داهات و پارەدا دەگەڕێن لە گەڵ ئەو خۆشگوزەرانی لێ دەبینن ئەمەش وا لەمرۆڤ دەكات دوور كەوێتەوە لە كێشەكانی كۆمەڵگا وەگیانی خۆبەزلزا نین ڕەشبینی و دابڕان لەداب و نەریتە كۆمەلاّیەتیەكان وەبێزاربوون لەزمانی رەخنەی و گیانی رەخنەگرتن لاوازكردنی گیانی كاركردنی بەكۆمەڵ لاوازی لەبەشداری كردنی چالاكی سیاسی و ژیانی سیاسی دا. دووری دەخاتەوە لەناو كرداری گۆڕاندا تاشێوازەكانی راگەیاند دەبنە مەرجەعیەتی ڕۆشنبیری بۆ تاك نەك واقعی كۆمەلاّیەتی و بەدیلەكانی.
راگەیاندنەكانی كوردستان ئێمەش بەشێكن لەوەی كە جیهان ئەمڕۆ بەڕێی دەكات لەدەستكەوت و لە نشوسینەكانی لەلایەنە باش و خراپەكانی. راگەیاندنی كوردستانی راگەیاندنێكە دەناڵێنێ بەدەست دابەش بوونێكی قووڵ و ململانێ یەكی توند كە پەیوەندی راستەوخۆی بەمێژووی خوێناوی گەلەكەمانەوە هەیە هەم لە ئاستی ناوخۆ هەم لەگەڵ دووژمنەكانی راگەیاندن لە كوردستان نەك نەی توانیوە خوێندنەوەیەكی

نەتەوەیانە تێپەڕێنێ بەڵك و تائێستاش نەگەیشتۆتە ئەو قۆناغەو راگەیاندن بەدەست حزبەوەیە وە حزبیش لە حاڵەتێكی تەندروست و ڕێڕەوێكی ئاسیی دەرچووە نەبۆتە وەسیلەی گۆڕان و لە ئاست پێداویستی یەكان بێت بۆیە خیتابی راگەیاندن ناتوانێ لەئاست راگەیاندنێكی هاوچەرخ دابێت نامەێ بچمە وردەكاری چۆن زۆر لەكارەكانی راگەیاند ڕۆڵیان لە بەهێزكردنی بنەمای توندوتیژی هەیە یان جیاوازی ڕەگەزی یان بەهێزكردنی پێگەی هۆزو تایەفەگەری و لاوازكردنی گیانی رەخنە لە خۆگرتن رەخنە وە لاوازی گیانی گفتوگۆو لەبەرامبەر هێز وە پێشێل كردنی مافی هاولاّتی بوون و كەمایەتی و یان ئارستەكردنی رای رەسمی بەشێوازی ....

هەرچەندە زۆر لەم راگەیاندنانە پڕوپاگەندەی وادەكەن لەگەڵ ڕەوتی یەكەمن هەروەك لەسەرتاوە باسم كرد كە جیهانگیری بەچارەسەری تەواوی كێشەكان لەقەڵەم دەدەن.

بۆیە بنیات نانی راگەیاندنی دیموكراتی ئەرك و ڕۆڵی گرنگی خۆی دەگێڕێت لەبەرامبەر راگەیاندنی دەسەلاّت خوازی و راگەیاندنی ئاینی و تائیفی و شێواندنی ڕۆشنبیری سیاسیمان وەدەرخستنی ڕووی ڕاستەقینەی ماف و داخوازی و كێشەو واقعی كۆمەلاّیەتیمان .

ئەركی راگەیاندنە تێكۆشان و زەمینە خۆش كردن بۆ ئازادی و ڕزگاری و گۆڕانی دیموكراتی بەبەهایەكی مرۆڤایەتی و شارستانی. راگەیاندنی دیموكراتی وەسیلەیەكە بۆ پێشكەوتنی كۆمەڵگاكەمان.

پشگیری كردن لە دیموكرایتەت و فرەیی و بیروراى جیاواز وەهەموو ئەو ئازاد یانەی دەبنە هۆكاری گۆڕان لەبنەما كۆمەلاّیەتیەكان وە كۆمەڵگاكەمان دەگوازرێتەوە لە دواكەوتنەوە بەرەو پێشكەوتن. كاربكەین بۆئەوە گرنگی دانی خەڵك فراوانتر بكەین بۆهەموو ئەو كێشانەی پەیوەندیان بەخۆیان و كۆمەڵگا كەمانەوە هەیە , وە داد پەروەری كۆمەلاّیەتی و یەكسانی لەمافی سیاسی و ئابوری و كۆمەلاّیەتی هاولاّتیان پارێزراو بێ.

كاربكەین تاكەكانی كۆمەڵ چالاك و بەتوانا و خاوەن بڕیاربن وە یاریدەدەری گۆڕانكاریەكان بین بە ئاراستەی دواڕۆژێكی باش بۆئەوەی تاكەكان كاربكەن بەرهەم هێنبن زانست پەروەربن خوڵقێنەرو داهێنەربن.

راگەیاندنی دیموكراتی ئەو راگەیاندنە بابەتیە رەخنە گرانەیە لە پێناو مرۆڤدا بۆ بەدەست هێنانی مافەكانی لە زانیاری و ئازادی و پێشكەوتن كاردەكات